

Семинар на открито: „Праисторическите изследвания в началото на новото хилядолетие: открития, дискусии и проблеми на проучванията“, 25-26 юли 2015 г., Оходен-Валога, Врачанско

Георги Ганецовски ^a

^a Регионален исторически музей – Враца, пл. Христо Ботев 2, Враца 3000; ganecovski_ar@abv.bg

Field seminar: “Prehistoric investigations in the beginning of the new millennium: discoveries, discussions and research issues”, 25-26 July 2015, Ohoden-Valoga, Vratsa district

Georgi Ganetsovski ^a

^a Regional Historical Museum Vratsa, 2 Hristo Botev Sq, 3000 Vratsa, Bulgaria; ganecovski_ar@abv.bg

Сред мероприятията, организирани и проведени при реализацията на Втория фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка“ край археологическия обект Оходен-Валога, особено звучене имаше семинарът на открито (обр. 1). Той беше организиран като обособена част от атракциите на фестивала, наред с останалите мероприятия: археологическо училище, в което се включиха десетки средношколци от София, Враца и съседните села (обр. 2); фестивална сцена с театрални възстановки на участници от София, Разград, Перник, Норвегия; арт работилници, представящи исторически технологии и събития от праисторията до средновековието и експериментални демонстрации (обр. 3-4).

Семинарът бе озаглавен „Праисторическите изследвания в началото на новото хилядолетие: открития, дискусии и проблеми на проучванията“ и стана естествено продължение на кръглата маса от Първия фестивал за древни култури, реализиран на същото място пред 2014 година. През 2015 година дискусията беше посветена на паметта на **член кор. проф. Хенриета Тодорова** (обр. 5). Така формулирана темата на семинара даде възможност да се разшири обхвата на презентациите и дискусиите извън „тясната“ хронологическа проблематика на ранния неолит. Въпреки ангажираността си с теренни археологически проучвания, в дискусиите се включиха археолози от НАИМ-БАН град София, НБУ-София, РИМ-Варна, ИМ град Исперих, СУ „Св. Климент Охридски“, Института по история на материалната култура в Санкт Петербург, Русия, на които изказвам гореща благодарност

Презентациите, обсъжданията и дискусиите се насочиха към актуалните проблеми на археологическите проучвания, анализи, интерпретации и експериментални дейности (обр. 3, 4, 6, 7). Характерна особеност на семинара като формат е неговата отвореност за всички участници или посетители на фестивала. В процеса на презен-

Обр. 1. Лагерът на участниците във Втория фестивал за древни култури край археологическия обект Оходен-Валога

Fig. 1 The camp of the participants in the second festival for ancient cultures near the archaeological site of Ohoden-Valoga

Обр. 2. Археологическото училище и десетки желаещи да се докоснат до тръпката на откривателството

Fig. 2. Archaeological field school and many volunteers wishing to experience the thrill of discovery

тиране и дискусии хора от различни възрасти проявиха искрено любопитство към работата, откритията и проблемите на професионалните археолози.

Георги Ганецовски (РИМ-Враца) представи презентация, озаглавена „Резултати от проучванията в раннонеолитния обект Оходен-Валога“. Проследен е целият период на археологически изследвания край Оходен от 2002 година до настоящия момент в контекста на праисторическите открития в Северозападна България. Изтъкната е ролята на член-кор. проф. Хенриета Тодорова като научен консултант в първите години на проучванията.

Представени са двата хронологически етапа, застъпени в обекта, с детайлна характеристика на керамичните им комплекси. Особено внимание е отделено на откритите седем обредни структури, принадлежащи към етап Оходен I и обособяващи „сакрален сектор“ в чертите на раннонеолитното селище. Това са четири гробни съоръжения, голяма вкопана структура, съставена от четири ями с различни депозити, оградени от каменен вал (наречена „светилище на Слънцето“) и глинен олтар, съдържащ три черепа на елени с големи, трофейни рога. На базата на теренните наблю-

Обр. 4. Експериментални
дейности по изпичане на
керамика в ями
Fig. 4. Experimental activities
dealing with pottery firing in
pits

Обр. 3.
Експерименталните
оръдия за жътва преди
употребата им
Fig. 3 Experimental
harvesting tools (sickles)
before their use

дения, на характеристиките на структурите и съоръженията, като и на откритият в тях материал е защитена тезата, че през ранния етап Оходен I преобладават вкопани структури с обредни предназначения, докато през етап Оходен II са застъпени вкопани структури с жилищно-занаятчийски функции.

В доклада си, озаглавен „Приноси към изследването на култура Варна“ **Владо Славчев** (РИМ-Варна) извърши преглед на състоянието на проучванията на култура Варна към момента. Посочен е важният принос на проф. Хенриета Тодорова при определянето и обосноваването на културата в контекста на праисторическите култури в Европейския Югоизток. Разгледани са получените нови данни за селищната система, архитектурата, погребалните практики, сечивата и керамиката. Въз основа на последните изследвания е стеснен значително ареалът на културата, чийто център се е намирал в района на Варненските езера.

Георги Иванов (НАИМ-БАН) представи доклад със заглавие „Резултати от проучването на раннонеолитно селище по АМ Струма ЛОТЗ при с. Джерман“. Последователно са презентирани трите хронологически етапа, установени в обекта. В

Обр. 5 Логото на семинара край Оходен
Fig. 5. Official logo of the seminar

източната му част е проучен пласт с 22 структури от ранния неолит. Те представляват вкопавания, върху които геологически процеси са концентрирали голямо количество камъни, керамика и мазилки. Вероятно една част от тях са жилища, затрупани на място или свлечени от близко разстояние. Геологическите процеси са дебрисни реки – срутване на камъни и кал от деретата по склоновете на Рила, вероятно след глобалното затопляне на климата около 8000 BP. В структурите са открити малко кремъчни сечива и една важна находка - фрагмент от пластина от обсидиан, чийто предварителен анализ показва карпатски източник на суровината.

От бронзовата епоха са открити само няколко фрагмента от керамични съдове и едно вкопаване в каменния пласт в западната част на обекта.

В най-северната част на обекта са разкрити няколко вкопавания в раннонеолитния пласт, в които са регистрирани керамични фрагменти на съдове от ранножелязната епоха. Тук са разкрити на място 14 големи питоса (цели или фрагментирани) от ранножелязната епоха.

Темата на презентацията на **Мария Гюрова** (НАИМ-БАН) беше: „Кремъчни суровини и индустрии през неолита – геологически, технологически и социален аспект“. Тя представи основните характеристики на кремъчните ансамбли през неолита в диахронен аспект: от диагностичния за ранния неолит репертоар на ретуширани пластини и сърпове от т. нар. Балкански флинт, през упадъка на тази специфична индустрия, до масовата поява на оръдия с признаци на микролитизация и основаващи се на усвояване и употреба на местни суровини. Промените в кремъчните индустрии бяха представени в геологически, технологически и социален аспект. Беше открит като нерешен и изключително съществен проблема за дълбоките промени в средата на VI хил. ВС (прехода от ранен към късен неолит), чието решаване би трябвало да се осмисли в контекста на палеоекологичните промени и човешките адаптации. Особен акцент беше поставен върху новите изследвания за произхода и разпространението на Балканския флинт, които локализируют основните му местонаходища в Никопол-

Обр. 6. Научен семинар на открито: презентации, доклади и дискусии
Figs. 6-7 Field research seminar: presentations, papers and discussions

Обр. 7. Научен семинар на открито: презентации, доклади и дискусии
Figs. 6-7 Field research seminar: presentations, papers and discussions

ско-Плевенския регион и прецизират геологическата му принадлежност към т. нар. Мездренска свита на Горна креда.

Петър Зидаров НБУ – София представи презентация със заглавие „Магнетизъм и археология – магнитно картиране на неолитното селище край Оходен в контекста на праисторическите селищни проучвания“. Той обоснова една от основните задачи, в източно-европейската праистория, състояща се в структурирането на археологическите данни за установяването на исторически процеси.

При изграждането на научно познание за праисторическите периоди е необходимо да се събере критична маса от фактологични данни за обособяването на регионални специфики в развитието на общественно-икономическите и културни отношения под формата на различия в селищната система, погребалните практики, ролята на природната среда и др. Подчертана е ролята на проф. Хенриета Тодорова при очертаването на основната рамка на историческия процес от неолита до бронзовата епоха по днешните български земи (VI-IV хил. BC).

Обр. 8. Заслужен отдих на участниците в сенчестите води на река Скът
Fig. 8 Well-deserved rest in the shadowy waters of river Skat

Разгледано е натрупаното емпирично познание за селищните структури и тяхното разположение през различните праисторически периоди. С богат илюстративен материал са описани магнитните свойства на средата и материалите. Показани са резултатите от геомагнитните проучвания на раннонеолитния обект Оходен-Валого, Врачанско, като в сравнителен план са разгледани недеструктивните заснемания на обектите Брежани, Дренково, Благоевградско; Суворово, Варненско; Борован-Езерото, Борован-Лапчовец и Градешница, Врачанско; селищната могила край село Иваново, Шуменско и други.

В доклада си „К вопросу о полевых археологических экспериментах“ **Наталья Скаун, В. Тетехина** (ИИМК РАН – Санкт Петербург) и **Боряна Матева** (ИМ – Исперих) разглеждат историята на експерименталните дейности в археологията от края на XIX век и ролята на учени като френския археолог Мортие, руските учени С. Семьонов и Г. Коробкова, които провеждат забележителни експерименти за реконструкция икономиката на стандартно триполско селище. Изтъкнато е значението на теоретичната подготовка при експериментите за получаване на достоверни, годни за употреба в науката резултати, основаващи се на многогодишни опити.

Подчертани са основните принципи, на които трябва да се основава всеки научен експеримент: ясно формулирани цели, стабилна логико-емпирична база, унификация на условията и провеждането на експеримента, верификация на данните в съществуващата база от археологически находки и експериментални еталони.

Формулирани са целите на експериментите при изучаване на древните технологии, както и задълженията за правилното им провеждане. Подробно са описани дейностите, свързани с експерименталната жътва, с рязане на различни треви, с обработка на твърди материали (дърво, кост и рог), с обработка на кожа и получените от тях резултати. Отчетени са и съществуващите в реалния живот на древния човек важни аспекти, като обичаи, правила, култове и ритуали.

Георги Мавров (СУ „Св. Климент Охридски“) представи презентация на тема „Консервация и експониране на раннонеолитните обредни съоръжения от обект Оходен-Валого“. Показани са етапите на полева консервация на гроб № 4 и глинени олтар с еленови рога от праисторическото селище и обреден център след тяхното

откриване и теренно разчистване. Особено внимание е отделено на опаковането и подготовката за транспортиране на съоръженията и техните депозити за осигуряване на максимална устойчивост и запазване до поставянето им в музейната експозиция. Важна особеност на представената технология е съхраняването на праисторическите останки в тяхната естествена среда *in situ*, без те да бъдат размествани или преаранжирани и тяхното експониране в музея в това „оригинално“ състояние.

Докладът показва и всички дейности през последния етап, предшестващ завършената експозиция. Тук са включени: поставяне на съоръжението във витрина; реализиране на микро-археологически проучвания, окончателно почистване, укрепване и консервация на депозитите.

На второто си издание семинарът протече в стегнат и съдържателен вид, като привлече интереса както на участниците, така и на посетителите на фестивала край археологическия обект Оходен-Валога. След конструктивните дискусии участниците се отдадоха на заслужен отдих в сенчестите води на река Скът и в свободна обстановка набелязваха теми за дискусия и обсъждане през следващата година – на поредното издание на Фестивала за древни култури край село Оходен, Врачанско (обр. 8).